

CHƯƠNG 17.

Paris. Thơ Edgar A. Poe:

“Tôi đứng giữa âm vang
nơi bờ biển xanh ngàn con sóng vỗ
Tôi giữ trong tay
Những hạt cát vàng nhỏ bé
Ôi ít làm sao! Chúng bò dần đi
Thoát ra mười ngón, trôi xuống biển sâu
trong khi tôi khóc –trong khi tôi khóc
Ôi Thượng Đế ơi! Làm sao tôi nắm
những hạt cát vàng chặt lại trong tay?
Ôi Thượng Đế ơi! Làm sao tôi cứu
con người khỏi sự tàn nhẫn đại dương?
Có phải những gì ta đang nhìn thấy
chỉ là giấc mơ trong một giấc mơ?”

*(I stand amid the roar
of a surf-tormented shore
And I hold within my hand
grains of the golden sand;
How few! Yet how they creep
through my fingers to the deep
while I weep –while I weep!
O God! Can I not grasp
them with a tighter clasp?
O God! Can I not save
one from the pitiless wave?
Is all that we see or seem
but a dream within a dream?)*

□

Thứ Năm, 26/1/1978. Lưu diễn Vĩnh Long.

Từ Châu Hưng trở lại Thạnh Phú; xong di chuyển bằng thuyền ngược trên giòng sông Cổ Chiên, đến Vĩnh Long, thành phố nằm bên bờ sông Cổ Chiên, đoàn dựng rạp 3 ngày tại đây.

*/ Sông Mékong chảy vào VN với hai chi: sông Tiền và sông Hậu; lại chảy ra biển bằng 9 cửa (vì thế gọi là sông Cửu Long): *Cửa Tiểu, Cửa Đại, Ba Lai, Hàm Luông, Cổ Chiên, Cung Hầu, Định An, Bát Xắc, Tranh Đề.*

*/ Khi triều xuống thì nước sông chảy xuôi; triều lên, nước sông chảy ngược. + Mỗi ngày ở đây có hai ngọn thủy triều; có khi con nước trước chưa rút, con nước sau đã lên, gọi là "nước lừng".

+ Hai nhánh sông Tiền và sông Hậu của Cửu Long giang bao một dải cù lao dài hơn 220km, rộng từ 15 đến 40km, đi từ hướng tây bắc sang đông nam. + Phần tây-bắc, cù lao là ba huyện phía bắc của tỉnh An Giang.

*/ Tỉnh Vĩnh Long là phần đông-nam của cù lao, chiếm khoảng to nhất (khúc giữa cù lao là phần đất tỉnh Sa Đéc cũ) nằm hoàn toàn giữa hai con sông; phía bắc có sông Tiền làm địa giới với Mỹ Tho và Bến Tre; phía đông là biển Nam Hải; phía nam cách tỉnh Cần Thơ bằng con sông Hậu; phía tây sát liền với tỉnh Đồng Tháp (xưa là Cao Lãnh).

+ Bề dọc: từ đông nam đến tây bắc là 110km. Bề ngang 40km, kể luôn các cù lao.

*/ Tỉnh Vĩnh Long nằm giữa đồng bằng sông Cửu Long, đất đai vào loại vừa, cao hơn mặt biển từ 1 đến 2m. Phía đông cao hơn phía tây đôi chút, toàn là đất phù sa màu mỡ. Ven biển có đất mặn.

+ Tỉnh không có đồi núi mà chỉ sóng lớn với biển Nam Hải bao bọc ba bề.

+ Lại nhiều kênh rạch. Hình thể các kênh, các con đường, các làng xóm thấy rõ là đất bồi từng đợt như sóng, cong vòng cung, ra tới biển.

+ Ngọn sóng là những "giồng", trên đó dựng lên các làng mạc với vườn cây xum xuê. + Chỗ trũng giữa hai giồng thì trồng lúa. + Trên sông có những cù lao lớn trồng cây ăn trái, quả rất tươi tốt.

*/ Sông Tiền sông Hậu đều rộng mênh mông, từ 1 đến 5km. + Hai cửa Cung Hầu và Cổ Chiên liền nhau, rộng đến 9km. + Ba cửa Định An, Bát Xắc, Tranh Đề gộp lại rộng hơn 20km.

*/ Đất Vĩnh Long và "đinh Long Hồ" được khai thác từ năm Nhâm Tý (1732) (đời chúa Nguyễn Phúc Chu), gồm hai vùng đất Vĩnh Long và Trà Vinh gom chung lại.

*/ Năm Quý Dậu (1813) (Gia Long 12), được đổi thành Vĩnh trấn.

*/ Đến năm Nhâm Thìn (1832) (Minh Mạng 13), lấy thêm hai huyện Tuân Nghĩa và Gia Định của Gia Định gộp vào, lập nên tỉnh Vĩnh Long, bao gồm một phạm vi rất rộng.

+ Giai đoạn này, cả Nam Kỳ chia làm 6 tỉnh, trong đó có Vĩnh Long là một.

*/ Năm Bính Tý (1876) (Tự Đức 29), thực dân Pháp phân chia toàn bộ Nam Kỳ thành 4 khu vực hành chính là Sàigòn, Mỹ Tho, Vĩnh Long, Bát Xắc.

+ Khu vực Vĩnh Long gồm 4 tiểu khu: Vĩnh Long, Bến Tre, Trà Vinh, Sa Đéc.

*/ Năm Kỷ Hợi (1899) (thời thực dân cai trị), Pháp đổi "tiểu khu" thành "tỉnh". Tiểu khu Vĩnh Long và tiểu khu Trà Vinh trở thành hai tỉnh Vĩnh Long và tỉnh Trà Vinh (Đồng Tháp ngày nay).

*/ Sau 30/4/1975 (thời CSVN), hai tỉnh Vĩnh Long và Trà Vinh cũ được gom chung lại thành tỉnh Vĩnh Long.

*/ Tỉnh Vĩnh Long bao gồm hai thị xã: Thị xã tỉnh lỵ Vĩnh Long và thị xã Trà Vinh; 13 huyện: (Long Hồ, Bình Minh, Tam Bình, Trà Ôn, Càng Liêm, Càng Long, Cầu Kè, Tiểu Cần, Trà Cú, Châu Thành, Cầu Ngang, Măng Thít, Duyên Hải).

*

* *

Trong một ngôi nhà dân được Ban Ngoại Vụ thuê cho Tổ Tân Nhạc, chúng tôi cùng ngụ chung với chú Tư, đã lớn tuổi, trước là soạn giả Cải

Lương, giờ đi theo đoàn trong phần hành một người kế toán. Ai cũng mến chú vì cái bề ngoài hòa nhã dễ chịu. Nhiều lần ngồi uống *café* chung, cả đám được chú kể cho nghe nhiều chuyện thú vị trong cái đời phiêu bạt Cái Lương xưa. Ngược lại chú cũng rất có cảm tình với tổ Tân Nhạc, đặc biệt với tôi. Chú hay lưu tâm đến tôi trên từng hành động nhỏ. Ví dụ một lần sau buổi uống trà tại phòng khách căn nhà cổ ba gian đang tạm trú, nhìn tôi đứng lên đẩy cái ghế đã ngồi vào dưới gầm bàn, chú gật đầu cười:

"Rõ ràng con là một người xuất thân gia đình có giáo dục tốt!"

Lần khác, giữa buổi *café* tại một quán ven làng với cả Tổ Tân Nhạc, chú bỗng bảo tôi:

"Chú rất tò mò về con. Nếu không phiền, có thể nào cho chú đặt một câu hỏi?"

Tôi cười:

"Dạ, chú cứ hỏi. Con trả lời gì được thì sẽ nói."

Chú ngần ngừ một nháy rồi tiếp:

"Con có *hút* không?"

Tôi không dẫn được điệu cười thích thú; các anh bạn trong Tổ cũng góp tiếng cười to.

Thấy mặt chú ngần ra, tôi đáp:

"Con xin nói thật, chưa bao giờ con biết đến xì ke hay bạch phiến."

Anh bạn chơi *guitare* và anh chơi *trompette* xác nhận:

Khuôn mặt chú bỗng đậm có gì khác lạ.

Tôi hỏi:

"Có phải vì thấy thân hình con gầy nhom, lại hút thuốc lá liên tục, tưởng là *hút*, nên chú đặt ra câu hỏi ấy?"

Về mặt dăm chiêu, chú đáp:

"Không phải cái dáng gầy nhom mà là ở đôi mắt. Suốt từ Châu Hưng qua Mỏ Cày, được ở chung với Tổ Tân Nhạc, nhiều lần nhìn đôi mắt con, chú thấy có khi sáng quắc, có khi trở nên dại dại. Đó cũng là trạng thái của một anh *hút*; khi có thuốc vào thì mắt sáng quắc; mà hễ thiếu thuốc mắt lại lờ mờ."

Chú nói thêm:

"Dân Cái Lương có nhiều anh *hút*. Đi theo Cái Lương lâu năm, chú có nhiều kinh nghiệm về nhận xét đó."

Hồi lâu, trước sự im lặng bất thường của cả đám chúng tôi, chú ôn tồn nói:

"Con xác nhận *không hút*, chú tin, nhưng chú sợ rằng một ngày kia con sẽ vướng vào chứng tinh thần rối loạn. Đôi mắt một người điên cũng có những trạng thái y như một anh *hút* vậy."

Vỗ vỗ đầu tôi, chú an ủi:

"Con nên để tâm hồn thư thái. Cứ nghĩ rằng mọi thứ trên đời đều chỉ là ảo ảnh mà thôi!"

[]